

A photograph of two people walking away from the camera on a dirt path. The person on the left is wearing a grey hoodie and orange overalls. The person on the right is wearing a green hoodie and blue jeans, carrying a white tote bag. They are walking towards a field with a wooden fence and trees in the background under a blue sky with light clouds.

Zedelgem

Signalenbundel
(kans)armoede
basisscholen

INLEIDING

Welkom! In dit boekje vind je de signalenbundel ‘(kans)armoede in scholen’. We hebben ons voor deze signalenbundel gebaseerd op de bestaande signaallijsten Sint-Niklaas en Koksijde. Het bestaande materiaal was een goede basis om van te vertrekken. Door de Zedelgemse basisscholen en het OCMW werd het materiaal aangepast aan de lokale situatie.

Voor wie is deze signalenbundel?

De signalenbundel en bijhorende signalenkaart wordt in de eerste plaats in scholen gebruikt. Leerkrachten en directie, in overleg met zorg, kunnen deze bundel als handleiding gebruiken om zowel op kind-, op leerkracht- als op schoolniveau aan gelijke (onderwijs)kansen te werken. Het is niet de bedoeling de signalenbundel rechtstreeks met ouders te bespreken.

Waarom een signalenbundel en signalenkaart?

Met de signalenkaart kan je een aantal signalen en probleemsituaties in kaart brengen.

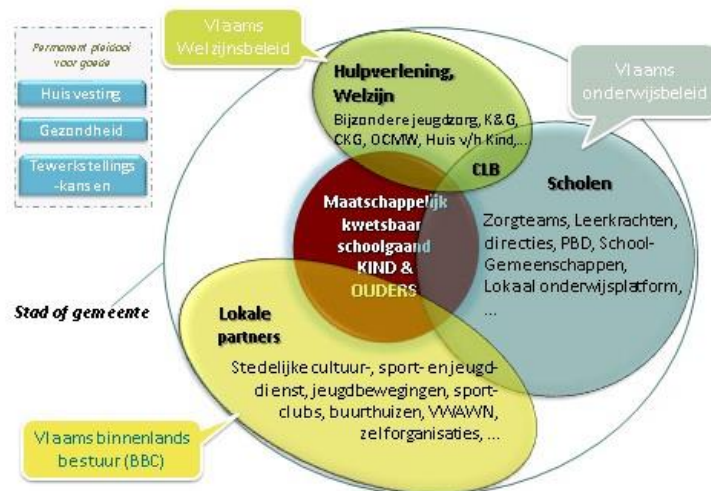
Naast de handige signalenkaart vind je ook een stappenplan om constructief om te gaan met de signalenkaart en de signalenbundel. De signalenbundel dient om concreet rond de signalen aan de slag te gaan. Ze wordt onderverdeeld in 3 thema's, namelijk:

Kind in het gezin

Kind op school

Kind in de samenleving

De signalenkaart en -bundel werd opgebouwd vanuit de visie dat een kind in eerste instantie opgroeit in zijn gezin, vanuit het gezin de beweging maakt naar kinderopvang en/of school en ook in de bredere samenleving opgroeit.

Hoe werk ik ermee?

Naargelang het probleem dat zich voordoet, kan je een deel van de bundel raadplegen. Bij elk onderdeel staan enkele “signalen” opgesomd. Verder vind je er ook een “houding” die je best kan aannemen en een aantal “tips en mogelijke acties”.

De inhoudsopgave kan je helpen om elk deel sneller terug te vinden. Dit vergemakkelijkt het werken met de signalenbundel. In de signalenkaart vind je ook rechtstreeks de paginaverwijzing naar de juiste “tips en mogelijke acties”.

Tot slot nog dit: de vermelde signalen **kunnen** wijzen op kansarmoede.

Sommige van de aangegeven tips en mogelijke acties zijn vooral interessant voor kinderen die in kansarmoede leven, andere komen ten goede aan alle kinderen. De tips en acties zijn suggesties en handvaten om een aantal zaken aan te pakken. Elke school kiest zelf welke acties en tips ze wil uitwerken.

We wensen je alvast veel succes om hiermee aan de slag te gaan!

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	
Deel 1 - STAPPENPLAN	p 4
Deel 2 - SIGNALENKAART	p 5
Deel 3 - OPVOLGING SIGNALENKAART – uitgebreid actieplan.....	p 8
Deel 4 - SIGNALENBUNDEL	p 9
Kind in het gezin	p 9
Gezinssamenstelling en verblijfsstatus	p 9
Opleiding ouders	p 13
Schoolloopbaan gezin	p 15
Werksituatie ouders	p 16
Financiële en administratieve situatie	p 17
Huisvesting	p 21
Etnische en culturele achtergrond	p 22
Kind op school	p 24
Bij inschrijving	p 24
Aanwezigheid op school	p 25
Financiën op school	p 27
Voeding op school	p 28
Hygiëne en gezondheid op school	p 29
Gedrag op school	p 31
Leerhouding/Prestaties	p. 33
Taalvaardigheid	p 35
Ouderbetrokkenheid en communicatie met ouders	p 37
Kind in de samenleving	p 42
Sociaal netwerk	p 42
Culturele en vrijetijdsparticipatie	p 43
Hulpverlening	p 45

Deel 1 - STAPPENPLAN

Deze signalenkaart is ontworpen om leerkrachten en mensen uit de zorg in het onderwijs te ondersteunen bij het detecteren van (kans)armoede. Deze signalenkaart is bedoeld als positief instrument. Ze wordt in combinatie met de uitgebreide signalenbundel en het stappenplan gebruikt, zodat de vaststelling ook tot concrete actie leidt.

Stappenplan signaalkaart

STAP 1 – Vanuit je observaties in de klas, maak je je zorgen over een kind in de klas.

→ Je vermoedt dat (kans)armoede aan de basis zou kunnen liggen van wat je observeert bij het kind.

STAP 2 - Op een overleg vul je samen met de collega's uit de zorg de signalenkaart in.

→ Indien het kind/gezin aan het signaal voldoet, kruis je 'JA' aan. Indien dit niet het geval is, kruis je 'NEE' aan. Indien je geen zicht op dit signaal hebt, kruis je het '?' aan.

→ Indien je verschillende keren 'ja' antwoordt, kan dit wijzen op (kans)armoede.

→ Aandachtspunt voor de zorg: betrek indien zinvol ook andere collega's, die broers of zussen van het kind in hun klas hebben of gehad hebben om een breder beeld te krijgen.

→ Het is niet de bedoeling de signalenkaart rechtstreeks met ouders te bespreken! Je kan de kaart zeker gebruiken als basis voor je gesprek.

STAP 3 - Je bekijkt binnen het zorgteam wat je zelf als school (leerkracht, zorg ...) al allemaal doet en wat je zelf nog kan opnemen.

→ Je maakt hieromtrent concrete afspraken binnen het team. Ter inspiratie kan je de uitgebreide signalenbundel raadplegen.

→ Communiceer met de ouder(s)! Spreek af met de ouder(s) wat je kan en mag doen.

STAP 4 - Indien je toch denkt nood te hebben aan externe ondersteuning, kan je daarvoor terecht bij:

→ De CLB-medewerker(s) van je school. Contacteer hen, vraag een gesprek aan en maak concrete afspraken.

→ Indien het gezin nood heeft aan ondersteuning in het toeleiden naar de juiste hulpverlening (OCMW, CAW, ...), dan kan je terecht bij de brugfiguur.

Contactgegevens: brugfiguren@zedelgem.be of 0473 56 68 22

STAP 5 - Evalueer met de betrokken partners op het volgende overleg de gezette stappen.

→ Verloopt alles naar wens: super.

→ Moeten er nog extra stappen gezet worden, ga terug naar stap 3.

Deel 2 - SIGNAALKAART

Naam van het kind: Datum: Klas:

Kind in het gezin

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Gezinssamenstelling en verblijfsstatus (Tips op p 9)	Het kind groeit op in een éénoudergezin. Het kind groeit niet op in eigen gezinsverband. (tehuis, pleeggezin, asielcentrum ...) Het gezin heeft geen wettig of een tijdelijk verblijfsstatuut. Het kind groeit op in een instabiele gezinssituatie. (wisselende samenstellingen gezin, ...)			
Opleiding ouder(s) (Tips op p 13)	Minstens één ouder heeft geen diploma secundair onderwijs.			
Schoolloopbaan gezin (Tips op p 15)	Zussen of broers van het kind hebben de school voortijdig verlaten of hebben een moeilijk parcours gehad. (geen diploma secundair onderwijs)			
Werksituatie ouder(s) (Tips op p 16)	De ouder(s) is/zijn regelmatig of langdurig werkloos.			
Financiële en administratieve situatie (Tips op p 17)	De ziekteverzekering van de ouder(s) is niet in orde. De ouder(s) is/zijn in financiële begeleiding bij een dienst. (OCMW, CAW ...) in het kader van budgetbegeleiding, collectieve schuldenregeling,... Beide ouders hebben een vervangings inkomen : leefloon, werkloosheidsuitkering, invaliditeitsuitkering... De ouders of het kind geven de indruk dat ze het financieel moeilijk hebben en dat ze met schulden geconfronteerd worden.			
Huisvesting (Tips op p 21)	Het gezin woont in een kleine, ongezonde woning (vocht, schimmel ...), heeft een instabiele woonsituatie (dreigende uithuiszetting, wonen in een caravan ...) of verhuist regelmatig.			
Etnische en culturele achtergrond (Tips op p 22)	Het gezin drukt zich moeilijk uit in het Nederlands. De ouder(s) is/zijn anderstalige nieuwkomer(s).			

Kind op school

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Bij inschrijving (Tips op p 24)	Het kind heeft al op verschillende scholen gezeten.			
Aanwezigheid op school (Tips op p 25)	Het kind is frequent afwezig. (wekelijks, op vaste momenten ...), soms ook onwettig. Het kind komt wekelijks te laat op school.			
Financiën op school (Tips op p 27)	Het kind doet niet mee aan activiteiten of uitstappen. (omwille van kostprijs of benodigde materialen ...) Het kind heeft vaak schoolspullen niet bij. (zwemgerief, sportkledij, materiaal mee te brengen ...) De ouder(s) betaalt/betalen de schoolrekeningen niet, te laat of er is hier met het gezin een regeling rond getroffen.			
Voeding op school (Tips op p 28)	Het kind heeft regelmatig zijn/haar boterhammen niet bij. Het kind heeft vaak ongezonde voeding mee. Het kind eet niet warm en haalt zelf aan dat dit omwille van financiële problemen is.			
Hygiëne en gezondheid op school (Tips op p 29)	Het kind draagt vaak dezelfde kleren. De kledij van het kind is niet aangepast. (seizoen, maat ...) Het kind heeft een onverzorgd uiterlijk en heeft regelmatig luizen. Het gebit van het kind ziet er niet verzorgd uit. Het kind is regelmatig ziek. (chronische verkoudheid, hoest ...)			
Gedrag op school (Tips op p 31)	Het kind wordt uitgesloten, niet opgenomen in de groep. Het kind wordt weinig gekozen bij gezamenlijke opdrachten. Het kind heeft regelmatig lichamelijke of psychische klachten en is vaak vermoeid. Het kind vertoont (plots) een gedragsverandering. Het kind reageert teruggetrokken of opstandig bij conflicten. Het kind reageert niet of weinig op instructies, geeft een afwezige indruk.			

Leerhouding/ Prestaties (Tips op p 33)	Het kind maakt geen of slordig huiswerk. Het kind presteert wisselvallig. Het kind heeft al eens een jaar gedubbeld of is schoolmoe.			
Taalvaardigheid (Tips op p 35)	De thuistaal verschilt van de schooltaal (vreemde taal of dialect). Het kind begrijpt de instructietaal niet.			
Ouderbetrokkenheid en communicatie met ouder(s) (Tips op p 37)	De ouder(s) vermijdt/vermijden contact met de school. (niet komen opdagen op afspraken ...) De mondelinge communicatie met de ouder(s) verloopt volgens de leerkracht moeizaam. De ouder(s) komt/komen meestal niet naar het oudercontact. De ouder(s) reageert/reageren niet of weinig op briefwisseling, tekenen rapport, agenda,... zelden of niet . De ouder(s) reageert/reageren niet bij een doorverwijzing naar tandarts, oogarts, logopedist ... De ouder(s) schuift/schuiven hun taken door naar het kind.			

Kind in de samenleving

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Sociaal netwerk (Tips op p 42)	Het gezin heeft een beperkt sociaal netwerk.			
Culturele en vrijetijds participatie (Tips op p 43)	Het kind is geen lid van een sportclub, jeugdbeweging, muziek-, dans- of tekenschool ...			
Hulpverlening (Tips op p 45)	Het gezin wordt ondersteund door (meerdere) hulpverlener. (Bijvoorbeeld: CLB, OCMW, CAW, bijzondere jeugdzorg, psychiatrie,			

Actieplan

Actie	Afspraak	Evaluatie	Opvolging/bijsturing
1.			
2.			
3.			
...			

Deel 3 - OPVOLGING SIGNALENKAART – Uitgebreid actieplan

Actie	Afspraak	Evaluatie	Opvolging/bijsturing
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			
11.			
12.			
13.			
14.			
15.			

Deel 4 – SIGNALENBUNDEL

1. Kind in het gezin

Gezinssamenstelling en verblijfsstatus

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Gezinssamenstelling en verblijfsstatus	Het kind groeit op in een éénoudergezin. Het kind groeit niet op in eigen gezinsverband. (tehuis, pleeggezin, asielcentrum ...) Het gezin heeft geen wettig of een tijdelijk verblijfsstatuut. Het kind groeit op in een instabiele gezinssituatie. (wisselende samenstellingen gezin, ...)			

Houding

- Benader elke gezinsvorm op een positieve manier en ga er discreet mee om.
- Hou rekening met de verblijfssituatie van het kind bij planning huiswerk, praktische afspraken, ondertekening van documenten.
- Bekijk elke kind als individu. De mogelijkheden van het kind mogen niet belemmerd worden door de gezinssituatie.
- Het kind is niet verantwoordelijk voor de situatie van zijn ouders.
- Breng begrip op voor de normen en waarden van ouders, ook al zijn het niet de jouwe.
- Spreek geen oordeel uit, wees alert voor vooroordelen.
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Zorg voor een sterk inschrijfteam dat oog heeft voor bovenstaande signalen.
- Zorg voor een vast inschrijvingsteam of een vaste structuur/leidraad bij inschrijvingen, zeker wanneer de inschrijvingen door verschillende personen opgenomen worden. Dan kan iedereen dezelfde informatie bevragen. Probeer echt in gesprek te gaan met de ouders.

- Zorg voor een warm onthaal – Als je met je team aan de slag wil om het onthaal op school te verbeteren, bekijk dan zeker eens de brochure warm onthaal: http://www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be/uploads/documenten/Publicaties/pdf_brochurewarmonthaal_stniklaas.pdf
- Bij een inschrijving, oudercontact of aanvang van het nieuwe schooljaar kan je informeren hoe een gezin benaderd wil worden, vraag naar afspraken rond de scheiding, gezinssamenstelling, instelling, pleeggezin.
- De gezinssituatie kan zo verwerkt worden op het inschrijvingsformulier: naam gezinshoofd in plaats van naam vader/moeder, of: correspondentie sturen naar ouders/vader/moeder/andere.
- De actuele verblijfssituatie van het kind is van belang. Vraag ernaar en zorg voor een goede doorstroming van deze informatie naar de leerkrachten. Vraag ernaar bij inschrijving en aanvang van het nieuwe schooljaar en blijf het hele jaar alert voor eventuele veranderingen.
- Een huisbezoek kan wenselijk en waardevol zijn. Dat kan een duidelijker beeld geven over de gezinssituatie.
- Organiseer ontmoetingsmomenten, openklasdagen ... op school waar ouders (of andere familieleden) naartoe kunnen komen om te praten en vragen te stellen over hun kind en de school. Dit is een minder formele manier van contact met ouders wat eveneens drempelverlagend kan werken.

Eenoudergezin/scheiding

- Een dubbel oudercontact kan bij gescheiden ouders wenselijk zijn.
- Hou beide ouders op de hoogte van houding, prestaties en moeilijkheden van hun kind, indien gewenst. Hou hierbij rekening met weekendregelingen. Weekendpapa's worden vaak ook graag op de hoogte gebracht van het reilen en zeilen in de klas en op school.
- Zorg voor een duidelijk huiswerkbeleid. Geef bijvoorbeeld op vrijdag en/of woensdag geen huiswerk. (Omdat kinderen dan vaak naar de andere ouder gaan)
- Als directie kan je aan de ouders een kopie van het vonnis vragen bij de bezoekenregeling. Zo is er geen twijfel bij het afhalen van kinderen.

Plaatsing

- Indien het kind geplaatst is, denk eraan zowel de ouders als de begeleiders te contacteren. Er kan overleg georganiseerd worden met de betrokken diensten, opvoeders en natuurlijke ouders of pleegouders. Vraag naar een contactpersoon in instellingen.
- Een plaatsing heeft effect op een kind, geef het kind de nodige steun.
- Er kan overleg georganiseerd worden samen met ouders en de betrokken diensten (opvoeders bij instellingen en pleegouders).
- Om misverstanden te vermijden, bevraag bij een plaatsing hoe de bezoekenregeling eruit ziet. Wanneer het kind door de ouders wordt opgepikt en wanneer door begeleiders.

Leerlingen zonder wettig verblijf

- Heb je vragen over leerlingen zonder wettig verblijf: neem contact op met het Agentschap Integratie en Inburgering <https://www.integratie-inburgering.be>.
- Denk na over een schoolbeleid rond gezinnen zonder wettig verblijf en schoolfacturen.
- Lukt het voor leerlingen zonder wettig verblijf om mee te gaan op meerdaagse uitstappen? Zelfs als ze de uitstap kunnen betalen of er is een regeling rond op school, is het lijstje 'mee te brengen materiaal' soms nog een drempel. Voorzie op school slaapzakken, rubberlaarzen regenkledij ... zodat je kinderen zelf van een aantal zaken kan voorzien of neem contact op met OCMW.
- Gezinnen zonder wettig verblijf slagen er soms in om voldoende inkomsten te verwerven. Illegaliteit betekent niet automatisch (kans)armoede.

Alternatieve gezinssamenstellingen

- Hou er rekening mee dat verschillende vormen van gezinssamenstellingen steeds vaker voorkomen. Denk er over na hoe je als school om gaat met 2 mama's of 2 papa's, stiefouders, grootouders die de rol van ouder over nemen, ...

Op leerkracht niveau

- Het is een mooie kans om het klassieke rollenpatroon te doorbreken in verhalen en lesmaterialen.
- Nieuwjaarsbrieven en moederdag/vaderdag knutselwerkjes kunnen eventueel voor 2 mama's/ 2 papa's.
- Let op met oefeningen of gesprekken over het beroep of verleden van de ouders. Dit kan kwetsend en bedreigend overkomen. Geef ruime opdrachten (bijv. interview iemand over zijn beroep i.p.v. interview je moeder over haar beroep)
- Je kan rekening houden met het feit dat er kinderen zijn die geen grootouders, mama of papa hebben (moederdag ,vaderdag).
- Hou rekening met onregelmatige werkuren van ouders als er een oudercontact georganiseerd wordt.
- Let op hulpvragen van het kind of de ouder(s). Wees daarvoor bereikbaar op school. Laat aan ouders weten op welk moment je langer op school bent. (Bijvoorbeeld elke maandag een half uurtje langer)
- De ouders blijven de verantwoordelijke van hun kind en dienen ook bij een plaatsing op de hoogte worden gebracht over het schoolgebeuren van hun kind.
- Denk er aan dat niet elke ouder even mobiel is. Bevraag of ouders op oudercontacten of andere evenementen op school geraken. Breng bijvoorbeeld ouders uit dezelfde buurt met elkaar in contact.
- Geef het kind de kans om zijn hart te luchten. Zoek hier structurele manieren voor. Koppel aan elk kind een vertrouwensfiguur bij wie ze terecht kunnen als ze een probleem hebben. Zorg eventueel in de klas voor een systeem waarmee ze kunnen aangeven dat ze met iets zitten (bijvoorbeeld brievenbus voor de leerkracht met 'ik wil praten' - kaartjes en andere kaartjes).
- Reageer alert op (verdoken) racisme. <http://www.schoolzonderracisme.be/>
- Woorden zoals pleegmoeder of stiefvader kunnen storend of kwetsend overkomen. Vraag aan kinderen hoe zij mensen noemen en neem dit over.
- Geef bijvoorbeeld op vrijdag en/of woensdag geen huiswerk. (bv. omdat kinderen dan vaak naar de andere ouder gaan). Maak hieromtrent schoolafspraken.

- Verschillende verblijfssituaties kunnen 'toevallig' aan bod komen in lessen over 'wonen' of 'thuis'. Moedig het kind aan om te vertellen over zijn 'andere' woonsituatie (bv. camping, asielcentrum), als het dat aankan.
- Wees alert voor vooroordelen: jongeren uit instellingen zijn niet noodzakelijk probleemjongeren, niet elk Roma-gezin vindt school niet belangrijk ...
- ...

Opleiding ouders

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Opleiding ouder(s)	Minstens één ouder heeft geen diploma secundair onderwijs.			

Houding

- Spreek positief over de diverse onderwijsvormen, opleidingen of vrijwilligerswerk.
- Niet alles heeft een directe oplossing of kan door de school verholpen worden. Kleine stappen (doen zetten) zijn realiteit.
- Het kind is niet verantwoordelijk voor de situatie van de ouders.
- Geef elk kind de kans zijn/haar talenten te ontplooiën.
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Vraag aan de leerkrachten om eenvoudige taal te gebruiken. Vermijd vakjargon. Wablieft-tips voor duidelijke taal en pictogrammen kunnen hierbij een hulpmiddel zijn. (www.wablieft.be/tekstadvies)
- Licht brieven, indien nodig, mondeling toe aan ouders.
- Neem bij problemen telefonisch contact op met de ouders of nodig ze persoonlijk uit.
- Deel duidelijk mee dat ouders altijd kunnen langskomen bij de directie (of een andere vaste contactpersoon op school) wanneer zij iets niet begrijpen.
- Informeer de ouders over het aanbod en de mogelijkheden om Nederlands te leren. Verwijs ze daarvoor door naar <https://www.integratie-inburgering.be/wat-doen-we/nederlands-leren-en-oefenen>
- Laat je bij belangrijke gesprekken met anderstalige ouders bijstaan door een tolk. Meer info: <https://www.klasse.be/10271/hoe-zorggesprek-anderstalige-ouders/>
- ...

Op leerkracht niveau

- Leg alle kinderen uit wat in een meegegeven brief staat en wat er van de ouders verlangd wordt. Van sommige ouders weet je immers niet of ze voldoende kunnen lezen of schrijven.

- Maak brieven of uitnodigingen makkelijk leesbaar. Gebruik eenvoudige taal en kom tot de kern.
- Licht brieven, indien nodig, mondeling toe aan ouders.
- Zorg ervoor dat kinderen hun huiswerk kunnen maken zonder inhoudelijke ondersteuning van hun ouders.
- ...

Schoolloopbaan gezin

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Schoolloopbaan zussen en broers	Zussen of broers van het kind hebben de school voortijdig verlaten of hebben een moeilijk parcours gehad. (geen diploma secundair onderwijs)			

Houding

→ Bekijk elk kind als individu. De mogelijkheden van een kind mogen niet belemmerd worden door de schoolcarrière van broers, zussen of ouders.

→ ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

→ Je kan wel praten over broers en zussen, maar let er op dat je ze niet met elkaar gaat vergelijken.

→ ...

Op leerkracht niveau

→ Doe geen uitspraken over zussen en broers van een kind. ("Je bent al even slordig als je zus." "Je broer kon dat beter.")

→ Spreek niet neerbuigend over het buitengewoon onderwijs.

→ ...

Werksituatie ouders

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Werksituatie ouder(s)	De ouder(s) is/zijn regelmatig of langdurig werkloos.			

Houding

- Werk, onregelmatig werk, geen werk, ... Iedereen verdient respect.
- Het kind is niet verantwoordelijk voor de situatie van zijn ouder(s).
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Hou rekening met onregelmatige uren als er een oudercontact georganiseerd wordt. Mensen die regelmatig werkloos zijn, moeten het vaak doen met interimjobs met onregelmatige uren tussendoor. Zorg dat ouders ook op een ander moment een afspraak kunnen maken.
- Vrijwilligerswerk werkt motiverend. Kan je ouders vrijwillig op school inzetten? Je kan de ouders steeds doorverwijzen naar de vrijwilligerscoach van het OCMW. Zij gaat steeds samen met de persoon op zoek naar het gepaste vrijwilligerswerk.
- ...

Op leerkracht niveau

- Geef de mogelijkheid aan het kind om een gewijzigde opdracht uit te voeren (bv. interview je buurman over zijn beroep in plaats van je vader). Doe dit discreet. Plaats het kind niet in een uitzonderingssituatie.
- Spreek in de klas geen oordeel uit over werklozen of ouders die 's avonds nooit thuis zijn.
- Probeer oudercontacten te verplaatsen als deze niet verenigbaar zijn met de werkuren van ouders.
- ...

Financiële en administratieve situatie

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Financiële en administratieve situatie	De ziekteverzekering van de ouder(s) is niet in orde. De ouder(s) is/zijn in financiële begeleiding bij een dienst. (OCMW, CAW ...) in het kader van budgetbegeleiding, collectieve schuldenregeling,... Beide ouders hebben een vervangings inkomen : leefloon, werkloosheidsuitkering, invaliditeitsuitkering... De ouders of het kind geven de indruk dat ze het financieel moeilijk hebben en dat ze met schulden geconfronteerd worden.			

Houding

- De financiële situatie van ouders mag niet leiden tot uitsluiting! Elk kind neemt deel aan alle klassikale activiteiten.
- Onderwijs dat zo weinig mogelijk kost is het streefdoel.
- Kwaliteitsvol onderwijs hoeft niet duur te zijn. Wees creatief.
- Een kind is niet verantwoordelijk voor de financiële situatie van zijn ouders.
- Let op met oordelen over besteding van het gezinsinkomen. Iedereen kan vrij kiezen waaraan hij zijn of haar budget besteed.
- Benader mensen in budgethulp discreet.
- Niet alles heeft een directe oplossing of kan door de school verholpen worden. Kleine stappen (doen zetten) zijn realiteit.
- Voorzichtig met vooroordelen.
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

Een visie en beleid ontwikkelen

- Bewaak welke financiële inspanningen de school van ouders vraagt. Respecteer de maximumfactuur.

- Wijs ouders op het belang van een ziekteverzekering die in orde is. Verwijs hen door naar het OCMW voor begeleiding en hulp.
- Verwijs ouders door het OCMW of het CAW voor hulp en begeleiding.

Preventieve maatregelen

- Maak als school afspraken welk basispakket van materialen je voor elk kind voorziet. Als het materiaal niet mag worden meegegeven naar huis, hou er dan rekening mee dat kinderen bepaalde opdrachten misschien niet kunnen maken.
- Geef ouders in het begin van het schooljaar een overzicht van welke betalingen er verwacht worden.
- Plan geen onverwachte betalingen buiten diegene die afgesproken zijn.
- Haal zaken uit het basispakket (bv. tijdschriften, turnkledij ...).
- Houd er rekening mee dat sommigen geen zichtrekening hebben; voorzie voor deze ouders de kans om contant of in kleine stukken te betalen.
- Plan betalingen in het begin van de maand. (na het toekomen van het inkomen)
- Plan betalingen gespreid over het jaar en pas op met de 'duurdere maanden' zoals september en december.
- Zet in het schoolreglement wat ouders kunnen doen bij financiële moeilijkheden.
- Voorzie voor grotere uitgaven (bv. uitstappen, bos- en zeeklassen) in een spaar- of afbetalingssysteem.
- Houd opgelegde turnkledij betaalbaar. Denk na over een inruilsysteem van tweedehands turnkledij en zwemgerief.
- Probeer extra kosten te drukken. Laat bijvoorbeeld een leerkracht of een ouder mooie klasfoto's nemen.

Opvolging van onbetaalde schoolrekeningen

- Duw leerkrachten nooit in de rol van een deurwaarder.
- Verstuur aanmaningen met de post. Sommige leerlingen 'vergeten' rekeningen af te geven of 'raken ze kwijt' om boze ouders te vermijden. Vermeld op de aanmaning dat ze kunnen contact opnemen met het OCMW.
- Volg onbetaalde schoolrekeningen op. Maak afspraken binnen de school wie de ouders hierover contacteert.
- Bespreek de onbetaalde rekeningen met ouders, niet met de kinderen.
- Spreek met ouders over een onbetaalde rekening. (Persoonlijk, telefonisch ...) Informeer ouders over de afbetalingsmogelijkheden en wie het aanspreekpunt op school is. Verwijs hen door naar het OCMW.
- Stel dat er een beslissing genomen wordt om een verbruiksstop toe te passen, waardoor er geen warme maaltijden en drank kan aangeboden worden, dan wordt er steeds contact opgenomen worden met het OCMW.

- Als ouders in budgetbegeleiding zijn, vraag aan ouders naar hun maatschappelijk werker. Check bij de ouders of het OK is als je contact opneemt. Weet dat gezinnen die in collectieve schuldbemiddeling zijn liever alle kosten op de schoolrekening willen. Dan hoeven ze die niet ook nog van hun karige 'leefgeld' te betalen.

Zorg dat kinderen er geen gevolgen van moeten dragen

- Bied de mogelijkheid op school tot computer- en/of internetgebruik als een taak verplicht met de computer te maken is. Ouders en kinderen kunnen eventueel ook nog terecht in de bib, de dienstencentra, ... voor toegang tot computer en internet.
- Niet alles wat we als school vragen, is vanzelfsprekend voor elk gezin. (slaapzak voor boerderijklas, regenlaarzen, regenjas ...) Vang dit op voor kinderen. Zorg dat ouders dit kunnen en durven melden. Zorg dat er een aantal stuks op school aanwezig zijn om dit aan kinderen ter beschikking te stellen. In de kringloopwinkel kan je goedkoop materiaal vinden. Je kan ook op schoolniveau een inzamelactie organiseren. Je kan steeds contact opnemen met het OCMW om te bekijken welke alternatieven er nog mogelijk zijn.
- Promoot kraantjeswater op school. Op de tafel in de eetzaal kan gratis water aangeboden worden.
- Wees voorzichtig met de morele verplichting om te kopen of verkopen bij financiële acties op school.
- Denk na over een verjaardagsbeleid op school. Bijvoorbeeld: enkel een klascadeau in plaats van individuele cadeautjes voor de kinderen of de school zorgt voor een kleine traktatie bij elke jarige.

Zorg voor extra financiële middelen

- Bespreek met de ouderwerking de mogelijkheid van een sociaal fonds, waaruit de school kan putten als ouders financiële problemen hebben.
- Meld gezinnen aan bij Pelicano, nadat je hierover met het OCMW overlegd hebt.

Zoek externe hulp voor je school en de gezinnen

- Weet dat je niet alles zelf kan. Er zijn dingen waar je weinig kan aan doen. Je kan wel steeds naar het CLB of OCMW doorverwijzen. Het OCMW komt indien nodig ook tussen in schoolkosten.

Op leerkracht niveau

- Voorzie zelf materiaal voor bepaalde lesopdrachten. Niet alle gezinnen hebben prenten, tijdschriften, eten, een vuilniszak (over). Je kan ook regelmatig op schoolniveau een inzameling doen van blikken, schoendozen, toilettollen, wol, ...
- Bespreek geen aanmaningen met het kind. Je kan een kind niet in volle klasgroep confronteren met onbetaalde rekeningen.
- Weet dat je niet alles zelf kan. Er zijn dingen waar je weinig kan aan doen. Je kan wel steeds naar het CLB of OCMW doorverwijzen.

- Heb aandacht voor alle jarige kinderen. Voorzie eventueel zelf een kleine traktatie. Maak hierover schoolafspraken.
- Denk na over de uitstappen die je maakt. Educatieve reisjes zijn beter te verantwoorden. Misschien hebben de kinderen zelf ook suggesties? Kinderen die niet deelnemen aan betalende activiteiten mogen niet gestraft worden en mogen hier ook geen toets over krijgen. Leg de verantwoordelijkheid niet bij de kinderen.
- Voorzie op regelmatige momenten koeken en/of drinken in de klas zodat ook de kinderen die er geen (bij)hebben ook van een tussendoortje kunnen genieten.

Huisvesting

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Huisvesting	Het gezin woont in een kleine, ongezonde woning (vocht, schimmel ...), heeft een instabiele woonsituatie (dreigende uithuiszetting, wonen in een caravan ...) of verhuist regelmatig.			

Houding

- Weet dat niet elk kind de ruimte en faciliteiten heeft om zijn huistaken rustig te maken.
- Let op vooroordelen: leven in een ongezonde woning staat niet noodzakelijk gelijk met gebrek aan hygiëne.
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Soms is het zinvol om de woonsituatie te kennen. Overweeg de mogelijkheid tot een huisbezoek.
- Bespreek problemen met de ouders en zoek samen naar oplossingen.
- Bied de mogelijkheid op school tot computer- en/of internetgebruik als een taak verplicht met de computer te maken is.
- Voorzie huiswerkbegeleiding of studie na de schooluren. Het OCMW biedt een Katrolwerking aan.
- Organiseer een bevraging bij leerlingen / ouders over hun toegangsmogelijkheden tot een computer, internet, een printer, ... Zo kan je beter rekening houden met de individuele thuissituaties.
- Verwijs de ouders eventueel door naar de Woonwinkel voor hulp rond huisvesting.
- ...

Op leerkracht niveau

- Verschillende buurten, woonwijken en woonsituaties kunnen aan bod komen in lessen over wonen of thuis.
- Geef ruimte aan kinderen om over hun woon- of thuissituatie te vertellen.
- Een huiswerk dat inhoudelijk in orde is, maar minder fraai oogt omdat het niet op de computer gemaakt is, moet een gelijke beoordeling kunnen krijgen.

Etnische en culturele achtergrond

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Etnische en culturele achtergrond	Het gezin drukt zich moeilijk uit in het Nederlands. De ouder(s) is/zijn anderstalige nieuwkomer(s).			

Houding

- Anderstaligheid is vaak ook meertaligheid! Dat kan kansen geven. Op de website www.meertaligheid.be vind je veel tips en informatie over meertaligheid.
- Breng begrip op voor de normen en waarden van ouders, ook al zijn het niet de jouwe.
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Deel duidelijk mee dat ouders zonder enig probleem kunnen langskomen bij bv. de directie of een andere contactpersoon wanneer ze iets niet begrijpen.
- Verlaag de drempel bij een oudercontact: een warm onthaal met een kopje koffie maakt het al minder bedreigend.
- Komen ouders nooit opdagen voor een oudercontact, informeer je dan eens bij ouders waarom. Soms kennen ouders ons systeem van oudercontacten niet voldoende.
- Anderstaligen kunnen moeite hebben met figuurlijke of abstracte taal. Hou hier rekening mee.
- Gebruik bij anderstaligen eenvoudige en concrete taal en toets tijdens een gesprek voldoende af of de boodschap begrepen is.
- Maak bij uitnodigingen en brieven gebruik van pictogrammen en gebruik geen te moeilijke taal. Pictogrammen kan je vinden en gratis gebruiken op www.sclera.be of www.deschoolbrug.be. Dit zorgt ervoor dat je in één oogopslag ziet waar de brief over gaat. Bovendien kunnen kinderen de brief dan ook zelf 'lezen'.
- Informeer je bij ouders in welke taal ze brieven willen ontvangen. Een anderstalige brief kan soms kwetsend overkomen bij ouders die bv. Nederlandse lessen volgen. Je kan brieven laten vertalen voor ouders, maar verstrek ook altijd de Nederlandse versie van de brief.
- Zoek naar vrijwilligers of personeelsleden die een taal beheersen en willen tolken voor anderstalige ouders in de contacten met de school.

- Deel duidelijk mee dat ouders zelf iemand kunnen meebrengen om te tolken tijdens de contacten met de school.
- Wees voorzichtig met broer of zus als tolk op een oudercontact. Het kan loyaliteitsproblemen of (bewust) verkeerde vertalingen opleveren.
- Stel voor elk nieuw anderstalig gezin in de school een peter of meter of vertrouwenspersoon aan. Dat kan eventueel een meertalige ouder van de school zijn. Deze kan het gezin helpen met de briefwisseling en dergelijke.
- Geef erkenning aan feesten uit andere culturen. Wens moslimkinderen en ouders bijvoorbeeld een gezegend offerfeest.

Op leerkracht niveau

- Let op met veroordelende uitspraken of algemeenheden over levenswijzen of sociale groepen.
- Wat jij botte taal vindt, is misschien gewoon in het gezin van een kind. Hou rekening met dit cultuurverschil.
- Laat feesten van verschillende culturen in de klas aan bod komen.
- Geef ruimte aan een kind om over zijn etnische/culturele achtergrond te vertellen als hij dat wil.
- Gebruik leesboeken en gebruiksvoorwerpen die aansluiten bij de leefwereld van kinderen.
- Reageer alert op (verdoken) racisme.
- ...

2. Kind op school

Bij inschrijving

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Bij inschrijving	Het kind heeft al op verschillende scholen gezeten.			

Houding

- Kinderen mogen niet het slachtoffer zijn van de beslissingen van hun ouders.
- Een nieuwe school, een nieuwe klas, een nieuwe kans. Let op met het interpreteren van de informatie over kinderen die doorgegeven wordt tussen de scholen.
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Probeer contact te zoeken met de ouders.
Contacten (persoonlijke, telefonische, informele momenten ...) met de ouder(s) helpen bij het opbouwen van een vertrouwensrelatie.
- Een vertrouwenspersoon kan het gezin mee ondersteunen. Samen kan je er één zoeken.
- Nodig ouders ook eens uit als het goed gaat.
- Hou ouders op de hoogte van het wel en wee (aanpassing, het verloop, maken van vriendjes ...) van het kind in de nieuwe school.
- Geef nieuwe kinderen het gevoel dat ze welkom zijn, vang ze op een positieve manier op.
- ...

Op leerkracht niveau

- Elk kind doet positieve dingen. Probeer het kind daarin te bevestigen in plaats van het negatieve te benadrukken.
- Laat het kind zich welkom voelen, ook al is hij vaak te laat, afwezig of niet in orde.
- ...

Aanwezigheid op school

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Aanwezigheid op school	Het kind is frequent afwezig. (wekelijks, op vaste momenten ...), soms ook onwettig. Het kind komt wekelijks te laat op school.			

Houding

- Elke ouder wil het beste voor zijn kind.
- Kinderen zijn niet zelf verantwoordelijk voor afwezigheden en te laat komen!
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Probeer contact te zoeken met de ouders. Contacten (persoonlijke, telefonische, informele momenten ...) met de ouder(s) helpen bij het opbouwen van een vertrouwensrelatie.
- Doe regelmatig schoolpoortcontacten. Spreek een beurtrol af met de leerkrachten.
- Een vertrouwenspersoon kan het gezin mee ondersteunen. Samen kan je er één zoeken.
- Nodig ouders eens uit op een onthaalmoment in de klas. Zo zien ze het belang van tijdig naar school komen en regelmatig aanwezig zijn.
- Nodig ouders ook uit als het goed gaat.
- Informeer de ouders over de gevolgen als hun kind vaak niet in orde is, afwezig is of van school wisselt.
- Doe acties om duidelijk te maken aan ouders dat het belangrijk is regelmatig aanwezig te zijn op school. Voor leuke tips rond acties: zie de snuffelsmap 'afwezigheden': <http://www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be/uploads/documenten/publicaties/201211snuffelmap.pdf>
- Doe acties om ouders te stimuleren hun kind op tijd naar school te brengen. Organiseer als school een 'week van de klok'. Voor leuke tips zie: <http://www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be/uploads/documenten/Publicaties/bronnenmappdf>
- ...

Op leerkracht niveau

- Elk kind doet positieve dingen. Probeer het kind daarin te bevestigen in plaats van het negatieve te benadrukken.
- Laat het kind zich welkom voelen, ook al is hij vaak te laat, afwezig of niet in orde.
- Informeer discreet bij ouders waarom het kind te laat is.
- Neem een empathische houding aan, denk na over hoe je zaken communiceert over ouders en kinderen naar collega's.
- Let op met uitspraken in de klas over het vaak te laat komen of afwezig zijn van een kind. Kinderen nemen dit meteen over.
- ...

Financiën op school

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Financiën op school	Het kind doet niet mee aan activiteiten of uitstappen. (omwille van kostprijs of benodigde materialen ...) Het kind heeft vaak schoolspullen niet bij. (zwemgerief, sportkledij, materiaal mee te brengen ...) De ouder(s) betaalt/betalen de schoolrekeningen niet, te laat of er is hier met het gezin een regeling rond getroffen.			

Houding

Zie bij financiële en administratieve situatie van het gezin

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

Zie bij financiële en administratieve situatie voor tips op schoolniveau

Op leerkracht niveau

Zie bij financiële en administratieve situatie voor tips op leerkrachtniveau

Voeding op school

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Voeding op school	Het kind heeft regelmatig zijn/haar boterhammen niet bij. Het kind heeft vaak ongezonde voeding mee. Het kind eet niet warm en haalt zelf aan dat dit omwille van financiële problemen is.			

Houding

- Een kind is niet verantwoordelijk voor de situatie van zijn ouders.
- Elke ouder heeft het beste voor met zijn kind.
- Zoek naar creatieve oplossingen om de situatie op een discrete manier op te lossen.
- Probeer een idee te hebben van wie regelmatig geen koek, boterhammen ... bij heeft.
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Als een kind regelmatig zonder eten of met erg ongezond eten op school aankomt, durf het gesprek hier rond met de ouders aangaan. Zoek samen naar oplossingen.
- Zorg er als school voor dat wie geen eten bij heeft op school kan eten.
- Kijk of de opbrengst van projecten van de ouder- of kinderenraad kan gebruikt worden voor waterfonteintjes op school, fruitprojecten, ...
- Verplicht kinderen niet om drank op school aan te kopen.
- Stimuleer het drinken van (kraantjes)water. (Bijvoorbeeld kunnen water op tafel in de refter) Zorg ervoor dat kinderen altijd gratis water kunnen drinken.
- Zorg voor een gezondheidsbeleid op school. Je kan de uitbouw hiervoor hulp krijgen van het CLB.
- Als de openstaande facturen dermate hoog zijn, waardoor je als school beslist om de kinderen niet langer warme maaltijden of drank aan te bieden, denk dan na over de manieren waarop het OCMW kan ingeschakeld worden.

Op leerkracht niveau

- Maak op fruitdag een fruitsalade, fruitsatés... voor de hele klas.
- Koekjes die over zijn, kan je bewaren voor kinderen die hun koek eens niet bij hebben.

Hygiëne en gezondheid op school

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Hygiëne en gezondheid op school	Het kind draagt vaak dezelfde kleren. De kledij van het kind is niet aangepast. (seizoen, maat ...) Het kind heeft een onverzorgd uiterlijk en heeft regelmatig luizen. Het gebit van het kind ziet er niet verzorgd uit. Het kind is regelmatig ziek. (chronische verkoudheid, hoest ...)			

Houding

- Zoek samen naar oplossingen. Bewaar ruimte voor initiatief van de ouder.
- Heb begrip voor de situatie en benader ouders met respect.
- Bewaar de privacy van het gezin, wees discreet.
- Wees je bewust dat deze signalen aanleiding kunnen geven tot pesten.
- Neem lichamelijke klachten ernstig.
- Luizen wijzen niet op een gebrek aan hygiëne, geef niet de verkeerde boodschap en reageer op negatieve / ongepaste uitlatingen.
-

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Spreek hierover met de ouder(s), ook al is het een gevoelig onderwerp. Ga na waar het probleem zit. (Is het water afgesloten, beschikken mensen niet over een wasmachine ...) Schakel het OCMW in als er fundamentele zaken niet in orde zijn in het gezin.
- Organiseer samen met het CLB een ouderbabbel m.b.t. dit thema. Zorg voor tips voor thuis.
- Weet dat er verschillende instanties (waaronder het OCMW) zijn waar ouders terecht kunnen voor materiële hulp (bril, kleding, ...). Informeer ouders hierover indien nodig.
- Werk samen met het CLB, de vertrouwensarts, ...
- Werk aan een oplossing om pestgedrag te voorkomen : <http://www.kieskleurtegenpesten.be/> en <http://www.klascement.be/expo/nieuwsbrieven/archief/1394?print=true>

- Voorzie reservekleding op school. Doe eerst navraag bij ouders of ze aanstoot nemen aan het schenken van kleding of schoeisel.
- Wees creatief in het zoeken naar kleding, schoenen ... Verwijs mensen ook door naar de kringwinkel en het OCMW.
- Volg een luizenprobleem goed op. Zorg dat je heel concrete tips kan geven (lakentjes wassen, staartje ...). Schakel het CLB tijdig in.
- ...

Op leerkracht niveau

- Pols bij de ouders of het mogelijk is om aangepaste kleding / betere hygiëne te voorzien. Geef aan dat de school mogelijkheden heeft om tegemoet te komen aan eventuele noden.
- Pols op een voorzichtige, positieve manier bij het kind waarom de situatie zich voordoet.
- Let op hulpvragen van het kind of de ouders.
- Maak duidelijk dat ouders bij iemand terecht kunnen voor deze problemen: directie, leerkracht...
- Signaleer zaken waar je je zorgen over maakt aan je directie, zorgteam.
- Laat thema's m.b.t. gezondheid en hygiëne aan bod komen in de klas: tanden poetsen, ontbijten, luizen, bezoek aan de tandarts ...

Gedrag op school

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Gedrag op school	Het kind wordt uitgesloten, niet opgenomen in de groep. Het kind wordt weinig gekozen bij gezamenlijke opdrachten. Het kind heeft regelmatig lichamelijke of psychische klachten en is vaak vermoeid. Het kind vertoont (plots) een gedragsverandering. Het kind reageert teruggetrokken of opstandig bij conflicten. Het kind reageert niet of weinig op instructies, geeft een afwezige indruk.			

Houding

- Geef kinderen nieuwe kansen.
- Geef kinderen de kans om gedrag aan te leren dat ze niet kennen (bv. op hun beurt wachten).
- Probeer geen moeilijke kinderen te zien maar kinderen die het moeilijk hebben.
- Heb oog voor de positie van het kind in de groep
- Kansarme kinderen hebben ook nood aan genegenheid, tederheid, begrip ...
- Normen en regels thuis en op school kunnen verschillen. Dit kan een invloed hebben op het gedrag van kinderen.
- Kijk bij problematisch gedrag naar wat nog goed loopt.
- Bewaak de privacy van het gezin zo goed mogelijk.
- Wees je bewust van het grote effect van gepest te worden.
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Zorg voor een niet-beschuldigend pestbeleid.
- Spreek ouders aan en zoek samen naar de oorzaak van de problemen.
- Veel contacten met de ouders helpen bij het opbouwen van een vertrouwensrelatie.

- Leg contacten met organisaties die tips kunnen geven en ervaringen kunnen uitwisselen. Werk samen met het CLB, de vertrouwensarts,
- Breng alle ouders van alle kinderen die bij de situatie betrokken zijn op de hoogte.
- Spreek samen met ouders en kind haalbare werkpunten af. Wees consequent in de opvolging ervan.
- Contacteer ouders ook als het goed gaat met de gemaakte afspraken.
- Een vertrouwenspersoon kan het gezin mee ondersteunen. De school kan hier mee over nadenken.
- Geef je leerkrachten de kans om zich na te scholen over gedrag op school.
- Laat de kinderen van vijfde en zesde leerjaar meter of peter zijn van jongere kinderen (buddy's).
- Voorzie activiteiten voor kinderen tijdens de pauzes (bv. spelletjes op de speelplaats stimuleren, zoals trefbal, netbal, knikkeren ... en hier dan ook spelmateriaal voor voorzien). Laat kinderen voldoende sporten, zodat ze hun frustraties kwijt kunnen. Denk na over een degelijk speelplaatsbeleid. Met kosteloos en goedkoop materiaal kan je speelplaatsmomenten veel interessanter maken voor kinderen. (Doeken, banden ...): <http://www.pimpjespeelplaats.be/>
- ...

Op leerkracht niveau

- Laat het kind zich welkom voelen ondanks zijn gestelde gedrag.
- Wees een luisterend oor voor ouders en kind.
- Wees consequent in je afspraken en gedrag.
- Een duidelijke structuur in de klaswerking biedt rust.
- Licht de gevolgen toe van het gedrag. Sanctionering: probeer niet te focussen op straffen maar eerder te belonen als het foute gedrag zich niet voordoet.
- Spreek haalbare werkpunten af met het kind.
- Volg gemaakte afspraken op.
- Zoek creatieve manieren om het kind zijn gevoelens te laten uiten m.b.t. pesten, gedrag ...
- Experimenteer met werkvormen om groepen samen te stellen. Laat de kinderen niet altijd zelf kiezen!
- Geef elk kind de kans om op een positieve manier aan bod te komen. Heb hierbij aandacht voor de talenten van elk kind.
- Geef kinderen het gevoel dat ze er bij horen. Door ze bv. een verantwoordelijke taak te geven die ze aankunnen, door succeservaringen mogelijk te maken en door warmte en nabijheid te tonen.
- Maak in je lessen volgende thema's bespreekbaar: pesten, ruzie, stress ...
- Werk rond gevoelens: bij zichzelf, maar ook bij anderen leren herkennen, benoemen en onderscheiden (o.a. door gesprekken, poëzie, boeken, expressieactiviteiten), zich leren inleven in de anderen (o.a. via rollenspel), ...
- ...

Leerhouding/Prestaties

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Leerhouding/ Prestaties	Het kind maakt geen of slordig huiswerk. Het kind presteert wisselvallig. Het kind heeft al eens een jaar gedubbeld of is schoolmoe.			

Houding

- Een positieve evolutie kan groeien. Geloof er in.
- Probeer geen moeilijke kinderen te zien, maar kinderen die het moeilijk hebben.
- Kansarme kinderen hebben ook nood aan genegenheid, tederheid, begrip ...
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Bied kinderen veiligheid en structuur. Dit is een voorwaarde om zich te ontplooien.
- Bevestig eerder de successen dan de negatieve ervaringen.
- Geef de kinderen voldoende tijd en vertrouwen. Kansarme kinderen hebben namelijk vaak meer verwerkingstijd nodig dan andere kinderen. Hun leefwereld is anders, niet alles is evident.
- Ontwikkel een schoolvisie rond zittenblijven! Recent onderzoek wijst uit dat zittenblijven niet voor elk kind op lange termijn leerwinst oplevert.
- Let op hulpvragen van het kind of de ouder(s).
- Hou rekening met eventuele leerstoornissen van kinderen (ADHD, dyslexie ...). Geef leerkrachten informatie en bespreek samen een strategie.
- Een visie op huiswerk brengt duidelijkheid voor ouders, leerkrachten en kinderen.
- Maak afspraken binnen de school op vlak van leren leren. Zo leren kinderen zelf een planning maken.
- Voorzie huiswerkbegeleiding of studie na de schooluren. Verwijs door naar de Katrol werking binnen het OCMW.
- ...

Op leerkracht niveau

- Betrek ouders bij het zoeken naar oplossingen.
- Welbevinden uit zich in kinderen die zichzelf durven zijn, die zich thuis voelen, die zich emotioneel veilig voelen. Zorg als leerkracht voor een positief leef- en leerklimaat in de klas.
- Werk vanuit de leefwereld van kinderen (boeken, de voorbeelden waarmee je in je klas werkt ...)
- Zorg voor afwisseling tussen fysieke en/of mentale inspanning en ontspanning.
- Betrek kinderen actief door afwisseling in leervormen: zelfstandig werken, groepswork, zelfevaluatie. Ondersteun ze hier ook in.
- Benoem de succeservaringen van kinderen. Bekijk dit zo breed mogelijk. Elk kind heeft talenten.
- Bied boeken aan waarin kinderen zich herkennen.
- Hou rekening met de leefomstandigheden van kinderen. We denken hierbij aan een opstel over de vakantie, een interview over het werk van je vader ... Vermijd pijnlijke situaties en geef voldoende ruime opdrachten zodat ieder kind een inbreng kan doen.
- Maak in de les/klas ruimte om noden bij kinderen bespreekbaar te maken (ADHD, ASS, pesten ...).
- Zoek uit waarom een kind bepaald gedrag stelt en stem je begeleiding erop af. (aanpassing werkvorm, aandacht voor socio-emotionele ...)
- Geef het kind de kans om zijn hart te luchten.
- Zorg ervoor dat huistaken zelfstandig gemaakt kunnen worden.
- Het kan gebeuren dat ouders andere zorgen hebben dan het begeleiden van huiswerk (bv. als de deurwaarder is langs geweest, bij een ziekenhuisopname, de afsluiting van elektriciteit ...). Heb er begrip voor.
- Voorzie zelf het materiaal voor bepaalde lesopdrachten. Niet alle huishoudens hebben prenten, tijdschriften, eten, een vuilzak (over).
- Wees je bewust van het feit dat zittenblijven niet noodzakelijk op lange termijn een goede zaak is voor elk kind. Denk na over eventueel andere schoolinterne begeleidingstrajecten voor het kind (redelijke aanpassingen).
- ...

Taalvaardigheid

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Taalvaardigheid	De thuistaal verschilt van de schooltaal (vreemde taal of dialect). Het kind begrijpt de instructietaal niet.			

Houding

- School en thuis kunnen verschillen. Je kan rekening houden met deze cultuur- en taalverschillen.
- Neem een positieve houding aan ten aanzien van meertaligheid. Voor tips: www.meertaligheid.be
- Hou er rekening mee dat een kind dat zich qua taal moeilijker uitdrukt, niet noodzakelijk minder capaciteiten heeft.
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Hou rekening met taalverschillen: woorden kunnen een andere betekenis hebben in andere talen. Meertaligen kunnen moeite hebben met figuurlijke/abstracte taal.
- Denk na over het vertalen van brieven voor ouders. Vraag bij inschrijving aan ouders in welke taal ze brieven willen ontvangen
- Stel schoolbrieven in een verstaanbare taal op en werk eventueel met pictogrammen: www.sclera.be
Bekijk zeker ook eens de website rond klare taal: <http://www.klaretaalrendeert.be/>
- Wil je je schriftelijke communicatie in zijn geheel eens bekijken, neem er dan zeker de inspiratiemap van Samenlevingsopbouw eens bij: <http://www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be/uploads/documenten/Publicaties/Inspiratiemap.pdf>
- Deel duidelijk mee dat ouders zonder enig probleem kunnen langskomen wanneer zij iets niet begrijpen.
- Deel duidelijk mee dat ouders zelf iemand kunnen meebrengen om te tolken tijdens de contacten met de school.
- Zoek naar vrijwilligers of personeelsleden die een taal beheersen en willen tolken voor anderstalige ouders in de contacten met de school.
- Maak gebruik van de bestaande tolkendiensten.
- ...

Op leerkracht niveau

- Wat jij botte taal vindt, is misschien gewoon in het gezin van een kind. Je kan rekening houden met dit cultuurverschil.
- Leg je lat voor elk kind voldoende hoog, ook voor minder talige kinderen.
- Informeer je over meertalige taalontwikkeling bij kinderen. <http://www.meertaligheid.be/> of http://www.cteno.be/assets/downloads/cteno/nieuwsbrief/25/nieuwsbrief_25_sesam.pdf
- ...

Ouderbetrokkenheid en communicatie met ouders

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Ouderbetrokkenheid en communicatie met ouder(s)	De ouder(s) vermijdt/vermijden contact met de school. (niet komen opdagen op afspraken ...) De mondelinge communicatie met de ouder(s) verloopt volgens de leerkracht moeizaam. De ouder(s) komt/komen meestal niet naar het oudercontact. De ouder(s) reageert/reageren niet of weinig op briefwisseling, tekenen rapport, agenda,... zelden of niet . De ouder(s) reageert/reageren niet bij een doorverwijzing naar tandarts, oogarts, logopedist ... De ouder(s) schuift/schuiven hun taken door naar het kind.			

Houding

- Kijk positief naar ouders en kinderen.
- Met een open houding kom je ver, iedereen verdient een nieuwe kans.
- Toon begrip voor verschillende achtergronden.
- Ga ervan uit dat ouders geïnteresseerd zijn in wat kinderen doen op school
- Heb oog voor de inspanningen die ouders (wel al) doen.
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen maakte een inspiratiemap ouderbetrokkenheid. Deze staat boordevol tips en inspiratie om rond ouderbetrokkenheid op je school te werken.

Je vindt er tips rond communicatie, participatie, warm onthaal, ondersteunend gedrag, beeldvorming, ...:

<http://www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be/uploads/documenten/Publicaties/Inspiratiemap.pdf>

1. Werken aan een welkomstgevoel voor ouders

- Zorg dat ouders zich welkom voelen op school (welkomstbord op de eerste schooldag, na een vakantie ...)

- Zorg voor een wie-is-wie-bord en waar vind ik die persoon + eventuele contactmomenten.
- Laat je als lid van een schoolteam eens zien op activiteiten in de buurt van je school.
- De eerste indruk is belangrijk. Is de contactpersoon waar de ouders mee bellen of praten vriendelijk, respectvol en persoonlijk? Dan is de kans groter dat het contact tussen ouders en school vlot verloopt.
- Zorg dat ouders hun weg kunnen vinden op school. Plaats wegwijzers die duidelijk en uitnodigend zijn om de richting naar het bureel van de directie of een ouderlokaal te duiden.
- Denk er aan om af en toe eens koffie te voorzien voor ouders bij aanvang van de school. (Koffie- of soepbabbel aan de schoolpoort, soep op de stoep, ...)
- ...

2. Communicatie met ouders

2.1. Schriftelijke communicatie

- Gebruik in brieven, uitnodigingen, rapporten... eenvoudige taal. Gebruik eventueel ook pictogrammen. Pictogrammen kan je vinden en gratis gebruiken op http://www.sclera.be/nl/picto/cat_overview of www.deschoolbrug.be.
- Maak gebruik van herinneringscommunicatie: bord aan de schoolpoort, armbandjes, ...
- Verwacht niet dat één brief of één telefoongesprek voldoende is om alles te bespreken.
- Een groot aanplakbord om schoolactiviteiten te promoten is een goede zet.
- Zet het logo van je school op elke boodschap naar huis, zodat ouders ze gaan herkennen en verwachten.
- Werk met een heen-en-weer-map om de briefwisseling aan ouders te bezorgen.
- ...

2.2. Mondelinge communicatie

- Probeer als directie regelmatig aanwezig te zijn op plaatsen waar ouders en kinderen te vinden zijn: fietsenstalling, parking, ingang school ... Begroet de ouders en maak een praatje met ze. Op die manier groeien informele contacten.
- Veel telefonische contacten helpen een vertrouwensrelatie op te bouwen.
- Laat elke leerkracht zijn eigen rij tot aan de schoolpoort brengen zodat de ouders alle leerkrachten zien en ze eventueel kunnen aanspreken.
- Vertel ouders dat je regelmatig contact zal opnemen en doe dat ook. Je kan vertrouwen winnen door te benadrukken dat je graag wil samenwerken, te vragen naar de interesses van het kind en/of te zeggen wanneer je beschikbaar bent voor een gesprek.
- Spreek met je team af hoeveel positieve contacten je met ouders zal proberen hebben. Naar aanleiding van bepaalde activiteiten mensen eens bewust aanspreken: 'Je komt toch?', kan wonderen doen.

- Win vertrouwen, spreek de ouders niet alleen aan als er problemen zijn, ook als het goed gaat (“X voelt zich echt goed op school, ze heeft vele vrienden”). Kleine informele gesprekjes aan de schoolpoort kunnen hierin een verschil maken.
- Soms kan een huisbezoek een meerwaarde zijn om je contact met gezinnen uit te bouwen.
- ...

3. Participatie van ouders

3.1. Formele participatie

- Stel tijdens het klasmoment voor ouders in september elke schoolmedewerker voor in de klas: directie, zorg, turnleerkracht ...
- Verlaag de drempel bij een oudercontact: een informele bijeenkomst, eventueel met een hapje en een drankje is minder bedreigend.
- Zorg voor kinderopvang op school tijdens een oudercontact, zeker voor eenoudergezinnen.
- Schakel de ouderwerking in die kan helpen om de drempel te verlagen bij activiteiten: mensen uitnodigen, aanspreken, benaderen ...
- Maak de ouderwerking aangenaam, gezellig, aantrekkelijk. Heb oog voor het bedanken van mensen die engagementen opnemen.
- Denk na over alternatieven voor de klassieke ouderraad om inspraak van ouders te organiseren.
- ...

3.2. Informele participatie

- Je kan een vast tijdstip afspreken waarop ouders op school terecht kunnen voor een babbel met bv. leerkrachten, begeleiders, andere ouders (oudercafé, ouderbabbel ...).
- Maak gebruik van puzzelouders, kookouders, vertelouders, ... Peil tijdens een gesprek naar de eigenheid van ouders (beroep, hobby's, talenten ...) zodat je hier achteraf beroep op kan doen. Schakel ouders in bij het bereiden van hapjes en drankjes voor het schoolfeest. Laat ouders bakken voor feesten. Er zijn verschillende hulpbonnen en hulpcheques op de markt om dit bij ouders te bevragen. Via Klasse vind je er in allerlei vormen en maten.
- Organiseer ontmoetingsmomenten (bv. rommelmarkt, kerstdrink, herfstwandeling, boekenbeurs, week van de mama's en papa's, grootouderfeest, speelgoedbeurs, wandelzoektocht ...).
- ...

4. Onderwijsondersteunend gedrag van ouders

4.1. De voorwaardenscheppende rol van ouders

- Zeg duidelijk aan ouders wat er van hen verwacht wordt. Ga er niet van uit dat elke ouder dit weet. Toets dit voldoende af bij ouders en ga het gesprek aan. Zorg voor een info-boekje dat ook info geeft over de verwachtingen naar ouders.
- ...

4.2. Ondersteuning van leeractiviteiten thuis

- Ondersteun ouders. Vertel hen wat je van hen verwacht. Heel wat scholen organiseren al openklasmomenten en babbels met ouders rond 'leren lezen', de brug over 10 ... zodat ouders hun kinderen beter kunnen begeleiden.
- ...

5. Beeldvorming

- Voorzie vormingen voor het personeel rond de leefwereld van mensen in armoede. Dit kan voor een meer begripvolle relatie en een betere communicatie zorgen.
- ...

Op leerkracht niveau

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen maakte een inspiratiemap ouderbetrokkenheid. Deze staat boordevol tips en inspiratie om rond ouderbetrokkenheid op je school te werken. Je vindt er tips rond communicatie, participatie, warm onthaal, onderwijsondersteunend gedrag, beeldvorming, ... : <http://www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be/uploads/documenten/Publicaties/Inspiratiemap.pdf>

1. Werken aan een welkomstgevoel voor ouders

- Hecht veel belang aan persoonlijk contact. Hierdoor kan er een vertrouwensrelatie opgebouwd worden en durven ouders sneller praten over hun problemen.
- Neem regelmatig foto's van de kinderen in de klas en zorg ervoor dat deze zichtbaar zijn voor iedereen. (Gimme of andere klasblogs zijn niet voldoende, niet elke ouder heeft toegang tot internet en computer)
- ...

2. Communicatie met ouders

2.1. Schriftelijke communicatie

- Gebruik in je schriftelijke communicatie met ouders eenvoudige taal.
- Leg alle kinderen uit wat in de meegegeven brief staat en wat er van de ouders gevraagd wordt.
- Hou in je communicatie rekening met familierelaties. Weekendpapa's willen ook graag op de hoogte gehouden worden van het reilen en zeilen op school en in de klas.
- Herinner ouders aan vrije dagen, schoolfeesten, oudercontacten ... door middel van een kort eenvoudig briefje vlak voor de activiteit. Niet dit eventueel rond de boekentas zodat het meteen zichtbaar is.
- Voorzie voor elk kind een persoonlijk kftje met briefwisseling, tekeningen, gedichtjes, ... zodat ouders een overzicht hebben.
- Bezorg ieder gezin een magneet zodat uitnodigingen en werkjes op de koelkastdeur thuis bevestigd kunnen worden.
- ...

2.2. Mondelinge communicatie

- Stel je in gesprekken met ouders als gelijkwaardige partner van het gezin op.
- Neem bij problemen telefonisch contact op met de ouders.
- Een rode nota of een boze telefoon werkt averechts. Een persoonlijk gesprekje helpt beter.
- Informeer de ouders over positieve evoluties van hun kind. Een positieve benadering kan wonderen doen.
- Zorg voor een lage drempel: nodig ouders persoonlijk uit.
- ...

3. Participatie van ouders

3.1. Formele participatie

- Film enkele leuke momenten van de kinderen in je klas. Je kan ouders dan een filmticket als uitnodiging geven. Ouders zetten sneller de stap naar school als ze hun kind bezig kunnen zien.
- ...

3.2. Informele participatie

- Neem ook eens ouders mee op uitstap. Probeer ook eens een ouder aan te spreken waaraan je op het eerste zicht niet zou denken.
- Laat kinderen zelf een uitnodiging van het schoolfeest, infomoment, uitstap ... maken voor hun ouders. Ouders gaan zich sneller aangesproken voelen.
- ...

4. Onderwijsondersteunend gedrag van ouders

4.1. De voorwaardenscheppende rol van ouders

- Zeg duidelijk aan ouders wat er van hen verwacht wordt. Ga er niet van uit dat elke ouder dit weet. Toets dit voldoende af bij ouders en ga het gesprek aan.
- ...

4.2. Ondersteuning van leeractiviteiten thuis

- Geef af en toe een vertelboek met de kinderen mee naar huis zodat ouders er 's avonds verder uit kunnen voorlezen. Informeer eens bij collega-scholen hoe zij dit aanpakken.
- ...

5. Beeldvorming

- Probeer naar achterliggende oorzaken te zoeken (bij een probleem), probeer je in te leven in de leefwereld van het gezin.
- ...

3. Kind in de samenleving

Sociaal netwerk

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Sociaal netwerk	Het gezin heeft een beperkt sociaal netwerk.			

Houding

- Toon begrip voor diverse achtergronden.
- Besef dat informele contacten op school voor ouders belangrijk kunnen zijn in het kader van netwerkvorming
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Bevraag tijdens een inschrijvingsmoment elementen die met het netwerk van gezinnen te maken hebben:
 - Hoe ben je op deze school terecht gekomen?
 - Ken je mensen/gezinnen op onze school?
 - Woon je in de buurt?
 - ...
- Maak geregeld de oefening welke gezinnen je tijdens een bepaalde periode (per semester, per trimester ...) nog niet gezien hebt. Doe extra inspanningen om ze te bereiken (een telefoontje of persoonlijk aanspreken ...). Als mensen dan komen, zorg dat ze zich welkom voelen.
- Stimuleer positieve contacten tussen ouders: ouderbabbels, feestelijke momenten met ouders op school ...

Op leerkracht niveau

- Geschillen en echtscheidingen in gezinnen kunnen gevolgen hebben. Hou er rekening mee.
- Creëer een hecht sociaal weefsel in je klas.
- Stimuleer buitenschoolse ontmoetingen tussen je kinderen.
- Betrek buurtbewoners, ouders, winkeliers bij je activiteiten. In het kader van brede school vind je veel materiaal om je te laten inspireren: <http://www.diversiteitenleren.be/nl/materiaal/wat-een-brede-school-een-referentiekader>
- ...

Culturele en vrijetijdsparticipatie

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Culturele en vrijetijds participatie	Het kind is geen lid van een sportclub, jeugdbeweging, muziek-, dans- of tekenschool ...			

Houding

→ Ga er niet te snel van uit dat alle kinderen culturele baggage hebben. (Niet iedereen kent de bib, niet iedereen weet hoe hij/zij zich tijdens een toneelvoorstelling moet gedragen ...)

→ ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Voer een gezond cultuur aanmoedigend beleid.
- Informeer ouders over het vrijetijdsaanbod in hun buurt. Je kan op school of op buurtniveau een vrijetijdsmarkt organiseren waar kinderen kunnen proeven van het vrijetijdsaanbod in de buurt.
- Probeer als team het evenwicht te zoeken in het schools cultureel aanbod. Wissel voldoende af (toneel, sport, muziek, dans ...)
- Je kan overwegen om als school deel te nemen aan buitenschoolse sport- en vrijetijdsactiviteiten. (spelcarroussel, buitenspeeldag ...)
- Neem als school een correcte houding aan ten opzichte van de maximumfactuur. Je hoeft niet minder aanbod te doen.
- Informeer ouders over vakantieaanbod, vrijetijdsaanbod... via de schoolkrant, een informatierek, infomoment...

Op leerkracht niveau

- Door gebruik te maken van de bibliotheek, vrijetijdscentra, theater, sportinfrastructuur en dergelijke toon je kinderen de weg naar het aanbod in de buurt, stad
- Bouw culturele baggage op: breng woonstijlen, architectuur, toneel, poëzie ... in je klas.
- Laat kinderen spreekbeurten geven over datgene wat ze graag doen. Zo kunnen andere kinderen nieuwe interesses ontdekken.

- Hou er rekening mee dat kinderen na een vakantie of weekend weer moeten wennen aan het school- en klasgebeuren. Geef kinderen de tijd zich aan te passen. (Herhaal regelmatig afspraken, ...) Sommige scholen kiezen ervoor het eerste half uurtje in de klas vrij lezen te voorzien, zodat iedereen rustig kan thuis komen op school.
- Bespreek mogelijke tijdsbestedingen voor een kind op een individueel oudercontact.
- Zoek samen met ouders naar een haalbare (en betaalbare) vrijetijdsbesteding die aansluit bij de talenten en interesses van het kind.
- Maak gebruik van multimedia om cultuur in de klas en thuis binnen te brengen.
- Zorg dat elk kind na een vakantie evenveel tijd krijgt om te vertellen wat hij/zij in de vakantie deed: het kind dat thuis op het speelpleintje met de buurjongen voetbalde, net als het kind dat ging skiën, ... Vertel zelf als leerkracht ook over jouw klussen in huis tijdens een vakantie ...
- ...

Hulpverlening

Signalen

Categorie	Signaal	Ja	Nee	?
Hulpverlening	Het gezin wordt ondersteund door (meerdere) hulpverlener. (Bijvoorbeeld: CLB, OCMW, CAW, bijzondere jeugdzorg, psychiatrie,			

Houding

- Sta open voor samenwerking met hulpverleners.
- Heb altijd oog voor ouders. Ook als hun kind (tijdelijk) is opgenomen in een instelling.
- Wees discreet.
- Heb oog voor de rol en de plaats van hulpverlening in het leven van mensen.
- Ga ervan uit dat iedereen de mogelijkheid moet hebben om in een vertrouwde omgeving zijn verhaal te doen.
- ...

Tips en mogelijke acties

Op schoolniveau

- Bevraag bij inschrijving aan de ouders waar de rekeningen moeten terecht komen. (Hoe is de financiële regeling bij scheiding, is er budgetbegeleiding, ...)
- Zorg ervoor dat er een sociale kaart van hulpverleners uit de regio beschikbaar is voor leerkrachten en ouders.
- Probeer een beeld te krijgen van de hulpverleners die actief zijn in het gezin. Kijk welke taak je als school kan opnemen in samenwerkingsverbanden tussen verschillende hulpverleners.
- Hulpverleners kunnen enkel ingeschakeld worden vanuit gesprekken met ouders.
- ...

Op leerkracht niveau

- Probeer een beeld te krijgen van hulpverleners die actief zijn in de gezinnen van kinderen. Wees hierin discreet.
- Kijk welke taak je als leerkracht kan opnemen in samenwerkingsverbanden tussen hulpverleners. Doe dit steeds in overleg met de ouders.
- Schakel geen hulpverleners in zonder het met de ouders besproken te hebben.

Dankwoord

Deze signalenbundel werd opgemaakt door de medewerkers van de Sociale Dienst van het OCMW Zedelgem, samen met de zorgcoördinatoren van de Zedelgems basisscholen.

We willen in ieder geval de scholen en de directies bedanken die zich engageerden tot de intensieve samenwerking waaruit deze bundel is ontstaan:

Bedankt!

Basisschool Zedelgem De Leeuw

Basisschool Zedelgem Dorp

De Glimlach Zedelgem

De Stapsteen Veldegem

De Fonkel Aartrijke

Sint-Maartensschool Loppem